

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 29ης Απριλίου 2021*

«Προδικαστική παραπομπή – Τραπεζική εποπτεία – Εξυγίανση και εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων – Οδηγία 2001/24/ΕΚ – Μέτρο εξυγίανσης που λαμβάνεται από αρχή του κράτους μέλους καταγωγής ενός πιστωτικού ιδρύματος – Μεταβίβαση δικαιωμάτων, περιουσιακών στοιχείων ή υποχρεώσεων σε “μεταβατικό ίδρυμα” – Αναμεταβίβαση στο πιστωτικό ίδρυμα υπό εξυγίανση – Άρθρο 3, παράγραφος 2 – Lex concursus – Αποτελέσματα μέτρου εξυγίανσης σε άλλα κράτη μέλη – Αμοιβαία αναγνώριση – Άρθρο 32 – Αποτελέσματα μέτρου εξυγίανσης σε εκκρεμή δίκη – Εξαίρεση από την εφαρμογή της lex concursus – Άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Αποτελεσματική δικαστική προστασία – Αρχή της ασφάλειας δικαίου»

Στην υπόθεση C-504/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο, Ισπανία) με απόφαση της 25ης Ιουνίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 2 Ιουλίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

Banco de Portugal,

Fundo de Resolução,

Novo Banco SA, Sucursal en España,

κατά

VR,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal, πρόεδρο τμήματος, K. Lenaerts, Πρόεδρο του Δικαστηρίου, ασκούντα καθήκοντα δικαστή του τρίτου τμήματος, N. Wahl, F. Biltgen και L. S. Rossi (εισηγήτρια), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: L. Carrasco Marco, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζητήσεως της 30ής Σεπτεμβρίου 2020,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Banco de Portugal και το Fundo de Resolução, εκπροσωπούμενοι από τον J. M. Rodríguez Cárcamo, abogado, και την A. M. Rodríguez Conde, abogada,
- η Novo Banco SA, Sucursal en España, εκπροσωπούμενη από τους A. Fernández de Hoyos και J. I. Fernández Aguado, abogados,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την S. Centeno Huerta,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από την G. M. De Socio, avvocato dello Stato,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes και τις S. Jaulino, A. Homem, A. Pimenta, C. Raimundo και P. Barros da Costa, επικουρούμενους από την T. Tönnies, advogada,
- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, εκπροσωπούμενο από τους L. Visaggio και M. Sammut, καθώς και από τις P. López-Carceller και R. Ignătescu,
- το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπούμενο από τους A. de Gregorio Merino και I. Giron, καθώς και από την E. d’Ursel,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους Δ. Τριανταφύλλου, A. Nijenhuis, J. Rius Riu και K.-Ph. Wojcik,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 19ης Νοεμβρίου 2020,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 2001, για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων (ΕΕ 2001, L 125, σ. 15), του άρθρου 2 ΣΕΕ, του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των Banco de Portugal, Fundo de Resolução (στο εξής: Ταμείο Εξυγίανσης) και Novo Banco SA, Sucursal en España (στο εξής: Novo Banco Ισπανίας) και, αφετέρου, της VR, σχετικά με αγωγή για την ακύρωση μιας σύμβασης πώλησης προνομιούχων μετοχών που είχε αποκτήσει η τελευταία.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 3, 4, 6, 7, 11, 16, 23 και 30 της οδηγίας 2001/24 έχουν ως εξής:
- «(3) Η οδηγία εγγράφεται στο κοινοτικό νομοθετικό πλαίσιο που δημιουργήθηκε με την οδηγία 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2000, σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων και την άσκηση της [(ΕΕ 2000, L 126, σ. 1)]. Εξ αυτού συνάγεται ότι, κατά την περίοδο της δραστηριότητάς του, το πιστωτικό ίδρυμα και τα υποκαταστήματά του αποτελούν μία ενιαία οντότητα, η οποία υπόκειται στην εποπτεία των αρμόδιων αρχών του κράτους όπου εκδόθηκε η άδεια λειτουργίας που ισχύει για όλη την Κοινότητα.
- (4) Θα ήταν ιδιαίτερα άσκοπο να εγκαταλείπεται η ενότητα που αποτελεί το ίδρυμα με τα υποκαταστήματά του, όταν είναι αναγκαίο να ληφθούν μέτρα εξυγίανσης ή να κινηθεί διαδικασία εκκαθάρισης.
- [...]
- (6) Επιβάλλεται να ανατεθεί στις διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής, η αποκλειστική αρμοδιότητα να αποφασίζουν και να εφαρμόζουν τα μέτρα εξυγίανσης που προβλέπονται στη νομοθεσία και τα συναλλακτικά ήθη του εν λόγω κράτους μέλους. Λόγω της δυσχέρειας που παρουσιάζει η εναρμόνιση των νομοθεσιών και των συναλλακτικών ηθών των κρατών μελών, θα πρέπει να καθιερωθεί η αμοιβαία αναγνώριση, εκ μέρους των κρατών μελών, των μέτρων που λαμβάνει έκαστο εξ αυτών για να αποκαταστήσει τη βιωσιμότητα των ιδρυμάτων στα οποία έχει χορηγήσει άδεια.
- (7) Είναι απαραίτητο να εξασφαλισθεί ότι τα μέτρα εξυγίανσης που λαμβάνουν οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής, καθώς και τα μέτρα που λαμβάνουν τα πρόσωπα ή τα όργανα στα οποία οι αρχές αυτές αναθέτουν τη διαχείριση αυτών των μέτρων εξυγίανσης, παράγουν τα αποτελέσματά τους σε όλα τα κράτη μέλη, ακόμη και προκειμένου για μέτρα που καθιστούν δυνατή την αναστολή πληρωμών, την αναστολή εκτελεστικών μέτρων ή τη μείωση απαιτήσεων καθώς και οιοδήποτε μέτρο ικανό να θίξει προϋπάρχοντα δικαιώματα τρίτων.
- [...]
- (11) Στα κράτη μέλη όπου βρίσκονται υποκαταστήματα, απαιτείται δημόσια ανακοίνωση με την οποία να πληροφορούνται οι τρίτοι την εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης, όταν αυτά τα μέτρα υπάρχει κίνδυνος να δημιουργήσουν προβλήματα στην άσκηση ορισμένων εκ των δικαιωμάτων τους.

[...]

(16) Η ισότητα των πιστωτών απαιτεί να εκκαθαρίζεται το πιστωτικό ίδρυμα σύμφωνα με τις αρχές της ενότητας και της καθολικότητας, οι οποίες ορίζουν την αποκλειστική αρμοδιότητα των διοικητικών ή δικαστικών αρχών του κράτους μέλους καταγωγής και την αναγνώριση των αποφάσεών τους που πρέπει να μπορούν να παράγουν, χωρίς καμία άλλη διατύπωση, σε όλα τα άλλα κράτη μέλη, τα αποτελέσματα που τους αποδίδει το δίκαιο του κράτους μέλους καταγωγής, εκτός εάν η παρούσα οδηγία ορίζει άλλως.

[...]

(23) Μολονότι είναι σημαντικό να γίνει δεκτή η αρχή, βάσει της οποίας το δίκαιο του κράτους μέλους καταγωγής καθορίζει όλα τα αποτελέσματα των μέτρων εξυγίανσης ή των διαδικασιών εκκαθάρισης, δικονομικά ή ουσιαστικά, πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπόψη ότι τα αποτελέσματα αυτά μπορεί να συγκρούονται με τους συνήθως ισχύοντες κανόνες στα πλαίσια της οικονομικής και χρηματοδοτικής δραστηριότητας του πιστωτικού ιδρύματος και των υποκαταστημάτων του στα άλλα κράτη μέλη. Η παραπομπή στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους αποτελεί ενίοτε αναγκαίο μέσο μετριασμού της αρχής της εφαρμογής του δικαίου του κράτους μέλους καταγωγής.

[...]

(30) Τα αποτελέσματα των μέτρων εξυγίανσης ή των διαδικασιών εκκαθάρισης επί εκκρεμοδικίας διέπονται από το δίκαιο του κράτους μέλους, στο οποίο εκκρεμεί η δίκη, κατ' εξαίρεση από την εφαρμογή της *lex concursus*[. Τα αποτελέσματα αυτών των μέτρων και διαδικασιών επί των επιμέρους πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης που προκύπτουν από τις δίκες αυτές, διέπονται από το δίκαιο του κράτους μέλους καταγωγής, σύμφωνα με τον γενικό κανόνα που θέτει η παρούσα οδηγία.»

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/24 ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στα πιστωτικά ιδρύματα και τα υποκαταστήματά τους που έχουν συσταθεί σε κράτος μέλος διάφορο του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας, όπως ορίζονται στο άρθρο 1 πρώτο και τρίτο σημείο της οδηγίας 2000/12/ΕΚ, υπό την επιφύλαξη των όρων και εξαιρέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 2 παράγραφος 3 της ίδιας οδηγίας.»

5 Κατά το άρθρο 2, έβδομη περίπτωση, της οδηγίας 2001/24, ως «μέτρα εξυγίανσης» νοούνται «τα μέτρα τα οποία έχουν σκοπό να διαφυλάξουν ή να αποκαταστήσουν την οικονομική κατάσταση πιστωτικού ιδρύματος και είναι δυνατόν να θίξουν προϋπάρχοντα δικαιώματα τρίτων, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που συνεπάγονται τη δυνατότητα αναστολής πληρωμών, αναστολής εκτελεστικών μέτρων ή μείωσης των απαιτήσεων».

6 Το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής, το οποίο επιγράφεται «Λήψη μέτρων εξυγίανσης – εφαρμοστέο δίκαιο», προβλέπει τα εξής:

«1. Οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής είναι οι μόνες αρμόδιες να αποφασίζουν για την εφαρμογή ενός ή περισσότερων μέτρων εξυγίανσης σε πιστωτικό ίδρυμα, συμπεριλαμβανομένων των υποκαταστημάτων των εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη.

2. Τα μέτρα εξυγίανσης διέπονται από τους νόμους, κανονισμούς και διαδικασίες που ισχύουν στο κράτος μέλος καταγωγής, εκτός αν άλλως ορίζει η παρούσα οδηγία.

Τα μέτρα εξυγίανσης παράγουν όλα τα αποτελέσματά τους σύμφωνα με το δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους σε ολόκληρη την Κοινότητα, χωρίς άλλες διατυπώσεις, καθώς και έναντι τρίτων στα άλλα κράτη μέλη, και αν ακόμη οι ισχύουσες διατάξεις του κράτους μέλους υποδοχής δεν προβλέπουν τέτοια μέτρα ή εξαρτούν την εφαρμογή τους από προϋποθέσεις οι οποίες δεν πληρούνται.

Τα μέτρα εξυγίανσης παράγουν τα αποτελέσματά τους σε ολόκληρη την Κοινότητα μόλις παράγουν τα αποτελέσματά τους στο κράτος μέλος όπου έχουν ληφθεί.»

- 7 Κατά το άρθρο 32 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εκκρεμοδικία»:

«Τα αποτελέσματα των μέτρων εξυγίανσης ή της διαδικασίας εκκαθάρισης επί εκκρεμούς δίκης με αντικείμενο πράγμα ή δικαίωμα των οποίων απεκδύθη το πιστωτικό ίδρυμα διέπονται αποκλειστικά από το δίκαιο του κράτους μέλους, στο οποίο υφίσταται η εκκρεμοδικία.»

Το ισπανικό δίκαιο

- 8 Ο Ley 6/2005 sobre Sanamiento y liquidación de las entidades de crédito (νόμος 6/2005 περί εξυγίανσεως και εκκαθάρισεως των πιστωτικών ιδρυμάτων), της 22ας Απριλίου 2005 (BOE αριθ. 97 της 23ης Απριλίου 2005, σ. 13912), μετέφερε την οδηγία 2001/24 στην ισπανική έννομη τάξη.

- 9 Το άρθρο 19, παράγραφος 1, του νόμου αυτού προβλέπει τα εξής:

«Όταν, έναντι πιστωτικού ιδρύματος με άδεια λειτουργίας σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο διαθέτει τουλάχιστον ένα υποκατάστημα ή παρέχει υπηρεσίες στην Ισπανία, λαμβάνεται μέτρο εξυγίανσεως ή κινείται διαδικασία εκκαθάρισεως, το εν λόγω μέτρο ή η εν λόγω διαδικασία παράγει, χωρίς άλλες διατυπώσεις, όλα τα αποτελέσματά του/της στην Ισπανία αμέσως μόλις η σχετική απόφαση αρχίσει να παράγει αποτελέσματα στο κράτος μέλος στο οποίο ελήφθη το μέτρο ή κινήθηκε η διαδικασία.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 10 Στις 10 Ιανουαρίου 2008 η VR συνήψε με την Banco Espírito Santo, Sucursal en España (στο εξής: BES Ισπανίας) σύμβαση, με την οποία απέκτησε προνομιούχες μετοχές του ισλανδικού χρηματοπιστωτικού ιδρύματος Kaupthing Bank έναντι ποσού περίπου 166 000 ευρώ (στο εξής: σύμβαση πώλησης μετοχών). Κατά τον χρόνο εκείνο, η BES Ισπανίας ήταν το ισπανικό υποκατάστημα της πορτογαλικής τράπεζας Banco Espírito Santo (στο εξής: BES).
- 11 Λόγω σοβαρών χρηματοπιστωτικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η BES, το διοικητικό συμβούλιο της Banco de Portugal, με απόφαση της 3ης Αυγούστου 2014, η οποία τροποποιήθηκε με απόφαση της 11ης Αυγούστου 2014 (στο εξής: απόφαση του Αυγούστου 2014), έλαβε τα καλούμενα μέτρα «εξυγίανσης» του εν λόγω πιστωτικού ιδρύματος.
- 12 Με την απόφαση αυτή, η Banco de Portugal αποφάσισε να συστήσει «μεταβατική τράπεζα» ή «μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα» με την επωνυμία Novo Banco SA, στην οποία μεταβιβάστηκαν τα στοιχεία του ενεργητικού, του παθητικού και άλλα μη περιουσιακά στοιχεία της BES που περιγράφονται στο παράρτημα 2 της εν λόγω απόφασης.

- 13 Στο εν λόγω παράρτημα 2 μνημονεύονταν ορισμένα στοιχεία του παθητικού τα οποία αποκλείονταν από τη μεταβίβαση στη Novo Banco και τα οποία, ως εκ τούτου, παρέμεναν στην περιουσία της BES. Σε αυτά περιλαμβάνονταν τα απαριθμούμενα στο πρώτο εδάφιο, υπό b), v), του εν λόγω παραρτήματος 2, ήτοι «κάθε υποχρέωση και ενδεχόμενη υποχρέωση και ειδικότερα εκείνες που αποτελούν προϊόν απάτης ή παράβασης κανονιστικών, ποινικών ή διοικητικών διατάξεων ή αποφάσεων».
- 14 Κατόπιν της μεταβίβασης για την οποία έγινε λόγος στη σκέψη 12 της παρούσας απόφασης, η Novo Banco Ισπανίας διατήρησε την εμπορική σχέση που είχε συνάψει η VR με την BES Ισπανίας, όσον αφορά την κατάθεση και τη διαχείριση των τίτλων που είχαν αποτελέσει το αντικείμενο της σύμβασης πώλησης μετοχών, και συνέχισε να εισπράττει προμήθεια για τις υπηρεσίες αυτές.
- 15 Στις 4 Φεβρουαρίου 2015 η VR άσκησε αγωγή ενώπιον του Juzgado de Primera Instancia de Vitoria (πρωτοδικείου Vitoria, Ισπανία) κατά της Novo Banco Ισπανίας, με κύριο αίτημα την αναγνώριση της ακυρότητας της σύμβασης πώλησης μετοχών λόγω έλλειψης συναίνεσης, καθώς και την επιστροφή του ποσού της επένδυσης, και με επικουρικό αίτημα την αναγνώριση του δικαιώματός της να καταγγείλει τη σύμβαση λόγω παράβασης των υποχρεώσεων επιμέλειας, πίστης και ενημέρωσης, καθώς και την επιδίκαση αποζημίωσης από το εν λόγω τραπεζικό ίδρυμα.
- 16 Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, η Novo Banco Ισπανίας αντέτεινε έλλειψη παθητικής νομιμοποίησης, διότι, δυνάμει του παραρτήματος 2 της απόφασης του Αυγούστου 2014, η προβαλλόμενη υποχρέωση συνιστούσε στοιχείο του παθητικού το οποίο δεν της είχε μεταβιβαστεί.
- 17 Με απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, το Juzgado de Primera Instancia de Vitoria (πρωτοδικείο Vitoria) δέχθηκε την αγωγή της VR, κρίνοντας ότι το επίμαχο στοιχείο του παθητικού είχε πράγματι μεταβιβαστεί στη Novo Banco δυνάμει της απόφασης του Αυγούστου 2014. Κατά το εν λόγω δικαστήριο, η συναίνεση της VR έπασχε ελάττωμα κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης πώλησης μετοχών, καθόσον, κατά τον χρόνο εκείνο, η ίδια ήταν 68 ετών, δεν διέθετε καμία γνώση περί τα χρηματοοικονομικά και δεν είχε ενημερωθεί επαρκώς από την BES Ισπανίας για τη φύση των προνομιούχων μετοχών που είχε αποκτήσει και για τους κινδύνους που συνδέονται με αυτές. Ως εκ τούτου, το εν λόγω δικαστήριο κήρυξε άκυρη τη σύμβαση πώλησης μετοχών και υποχρέωσε τη Novo Banco Ισπανίας να επιστρέψει στη VR το συνολικό τίμημα για την αγορά τους.
- 18 Η Novo Banco Ισπανίας άσκησε έφεση κατά της ανωτέρω απόφασης ενώπιον του Audiencia Provincial de Álava (εφετείου της επαρχίας της Álava, Ισπανία). Κατά τη διάρκεια της δίκης, προσκόμισε δύο αποφάσεις που είχε εκδώσει η Banco de Portugal στις 29 Δεκεμβρίου 2015 (στο εξής: αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015).
- 19 Από τις αποφάσεις αυτές, όπως προσκομίστηκαν από το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει ότι το παράρτημα 2, πρώτο εδάφιο, υπό b), vii), της απόφασης του Αυγούστου 2014 έπρεπε στο εξής να έχει ως ακολούθως: «κάθε είδους δεσμεύσεις, εγγυήσεις, υποχρεώσεις ή ενδεχόμενες υποχρεώσεις που αναλήφθηκαν κατά την εμπορία, τη χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση, τη σύναψη σύμβασης και την πώληση με αντικείμενο χρηματοοικονομικά μέσα εκδοθέντα από πάσης φύσεως ιδρύματα». Με την ευκαιρία αυτή, διευκρινίστηκε ότι «ειδικότερα, από [την ημέρα εκείνη, θεωρείται ότι] δεν μεταβιβάστηκαν στη Novo Banco τα εξής στοιχεία του παθητικού της BES: [...] iii) το σύνολο των αποζημιώσεων λόγω της αθέτησης συμβάσεων (αγορές ακινήτων στοιχείων του ενεργητικού και άλλες), οι οποίες συνήφθησαν πριν από τις 3 Αυγούστου 2014 και ώρα 20.00· [...] vi) το σύνολο των αποζημιώσεων και αξιώσεων λόγω ακύρωσης συναλλαγών τις

οποίες πραγματοποίησε η BES ως φορέας παροχής χρηματοοικονομικών και επενδυτικών υπηρεσιών και vii) κάθε υποχρέωση η οποία αποτελεί αντικείμενο οιασδήποτε από τις περιγραφόμενες στο παράρτημα I διαδικασίες». Στις διαδικασίες του εν λόγω παραρτήματος I περιλαμβάνεται η άσκηση αγωγής όπως αυτή της VR.

- 20 Επιπλέον, οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015 προβλέπουν ότι, «με [αυτές], τα στοιχεία του ενεργητικού ή του παθητικού ή τα μη περιουσιακά στοιχεία τα οποία, μολονότι έπρεπε να παραμείνουν στην περιουσία της BES, μεταβιβάστηκαν στην πραγματικότητα στη Novo Banco, μεταβιβάζονται εκ νέου από τη Novo Banco στην BES, με ισχύ από τις 3 Αυγούστου 2014 (και ώρα 20.00)».
- 21 Το Audiencia Provincial de Álava (εφετείο της επαρχίας της Álava) απέρριψε την έφεση της Novo Banco Ισπανίας και η τελευταία άσκησε έκτακτο ένδικο μέσο λόγω δικονομικών πλημμελειών ενώπιον του αιτούντος Tribunal Supremo (Ανώτατου Δικαστηρίου, Ισπανία). Στην Banco de Portugal και στο Ταμείο Εξυγίανσης επιτράπη να παρέμβουν υπέρ της Novo Banco Ισπανίας. Οι διάδικοι αυτοί ισχυρίζονται ότι δεν έπρεπε να αναγνωριστεί στην τελευταία η ιδιότητα της εναγομένης στη διαφορά της κύριας δίκης, δεδομένου ότι το επίμαχο στοιχείο του παθητικού δεν είχε μεταβιβαστεί στη Novo Banco και ότι, ακόμη και αν είχε μεταβιβαστεί, αναμεταβιβάστηκε στη συνέχεια στην BES δυνάμει των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015. Οι ίδιοι διάδικοι ισχυρίζονται επίσης ότι, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24, οι εν λόγω αποφάσεις παράγουν τα αποτελέσματά τους σε όλα τα κράτη μέλη, χωρίς περαιτέρω διατυπώσεις.
- 22 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015 δεν αποσαφηνίζουν μόνον την απόφαση του Αυγούστου 2014, αλλά την τροποποιούν αναδρομικώς. Έτσι, δυνάμει των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015, η υποχρέωση έναντι της VR από τη σύμβαση πώλησης μετοχών, η οποία είχε μεταβιβαστεί βάσει της απόφασης του Αυγούστου 2014 στη Novo Banco, μεταβιβάστηκε εκ νέου στην BES αναδρομικώς από τις 3 Αυγούστου 2014.
- 23 Το αιτούν δικαστήριο δεν διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα ενός μέτρου εξυγίανσης που έλαβε η αρμόδια δημόσια αρχή του κράτους μέλους καταγωγής να παράγει αναδρομικά αποτελέσματα, η οποία έχει αναγνωριστεί από το Δικαστήριο με την απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2013, LBI (C-85/12, EU:C:2013:697), ούτε θέτει υπό αμφισβήτηση τη δυνατότητα αναμεταβίβασης στην BES των στοιχείων του παθητικού που είχαν διαβιβαστεί στη Novo Banco. Αντιθέτως, διερωτάται αν οι επί της ουσίας τροποποιήσεις που επήλθαν με την έκδοση των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015 πρέπει να αναγνωριστούν κατά τις εκκρεμείς δίκες που κινήθηκαν πριν την έκδοση των αποφάσεων αυτών.
- 24 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται συναφώς, υπό το πρίσμα της απαίτησης αποτελεσματικότητας της δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων της VR, η οποία απορρέει από το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, καθώς και υπό το πρίσμα της εγγενούς στο κράτος δικαίου αρχής της ασφάλειας δικαίου, αν είναι βάσιμη η θέση της Novo Banco Ισπανίας, της Banco de Portugal και του Ταμείου Εξυγίανσης, σύμφωνα με την οποία, ακόμη και αν το αιτούν δικαστήριο επιβεβαίωσε την απόφαση του Audiencia Provincial de Álava (εφετείου της επαρχίας της Álava), η εν λόγω επιβεβαίωση θα καθίστατο άνευ αποτελέσματος ή ανενεργή, δεδομένου ότι, με τις αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015, το επίμαχο στοιχείο του παθητικού μεταβιβάστηκε ούτως ή άλλως εκ νέου στην περιουσία της BES με ισχύ από τις 3 Αυγούστου 2014.

- 25 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα για αποτελεσματική δικαστική προστασία του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την αρχή του κράτους δικαίου του άρθρου 2 της [ΣΕΕ] και τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία επάγεται την χωρίς άλλες διατυπώσεις αναγνώριση, στις εκκρεμείς σε άλλα κράτη μέλη ένδικες διαδικασίες, των αποτελεσμάτων αποφάσεως της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους [μέλους] καταγωγής με την οποία τροποποιείται αναδρομικώς το υφιστάμενο κατά τον χρόνο κινήσεως της δίκης νομικό πλαίσιο και η οποία καθιστά άνευ αντικειμένου τις δικαστικές αποφάσεις που δεν συμφωνούν με τα προβλεπόμενα στη νέα αυτή απόφαση;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 26 Παρατηρείται εκ προοιμίου, πρώτον, ότι, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 22 της παρούσας απόφασης, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο εκκινεί από την παραδοχή ότι οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015 τροποποίησαν την απόφαση του Αυγούστου 2014, ιδίως μεταβιβάζοντας εκ νέου και αναδρομικώς στην BES την ενδεχόμενη υποχρέωση της Novo Banco στην οποία στηρίζεται η αγωγή της VR.
- 27 Η Novo Banco, η Banco de Portugal και το Ταμείο Εξυγίανσης, καθώς και η Πορτογαλική Κυβέρνηση, αμφισβήτησαν την ακρίβεια της παραδοχής αυτής. Υποστηρίζουν δε συναφώς ότι οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015 δεν τροποποιούν την απόφαση του Αυγούστου 2014, αλλά απλώς την αποσαφηνίζουν, και ότι, ως εκ τούτου, η εξαίρεση της ενδεχόμενης υποχρέωσης στην οποία στηρίζεται η αγωγή της VR από τα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού που μεταβιβάστηκαν στη Novo Banco προέκυψε από μέτρα εξυγίανσης τα οποία ελήφθησαν όχι στο πλαίσιο εκκρεμούς δίκης, αλλά πριν από την άσκηση της αγωγής της VR στις 4 Φεβρουαρίου 2015.
- 28 Ωστόσο, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να εκτιμήσει το περιεχόμενο των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015, καθόσον, για τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ερωτήματα που έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο εντός του κανονιστικού και πραγματικού πλαισίου το οποίο έχει προσδιορίσει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο ισχύει το τεκμήριο ότι είναι λυσιτελή (απόφαση της 30ής Απριλίου 2020, Blue Air – Airline Management Solutions, C-584/18, EU:C:2020:324, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 29 Επομένως, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα, πρέπει να ληφθεί ως αφετηρία η παραδοχή ότι οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015 όντως τροποποίησαν αναδρομικώς την απόφαση του Αυγούστου 2014 και ότι εκδόθηκαν στο πλαίσιο εκκρεμούς δίκης, δεδομένου ότι η VR άσκησε την αγωγή της ενώπιον του Juzgado de Primera Instancia de Vitoria (πρωτοδικείου Vitoria) στις 4 Φεβρουαρίου 2015.
- 30 Στη συνέχεια, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου την οποία θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, απόκειται στο Δικαστήριο να δώσει στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση η οποία να του παρέχει τη

δυνατότητα επιλύσεως της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Επιπλέον, το Δικαστήριο μπορεί να λαμβάνει υπόψη τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης στις οποίες δεν αναφέρεται ρητώς με το ερώτημά του το εθνικό δικαστήριο. Υπό το πρίσμα αυτό και εφόσον είναι αναγκαίο, το Δικαστήριο μπορεί να αναδιατυπώσει τα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί [αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 33, της 8ης Ιουνίου 2017, *Freitag*, C-541/15, EU:C:2017:432, σκέψη 29, και της 17ης Δεκεμβρίου 2020, *Generalstaatsanwaltschaft Berlin* (Εκδοση στην Ουκρανία), C-398/19, EU:C:2020:1032, σκέψη 35].

- 31 Εν προκειμένω, μολονότι τα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου αφορούν το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24, επισημαίνεται, λαμβανομένων υπόψη όσων διευκρινίστηκαν στη σκέψη 26 και υπενθυμίστηκαν στη σκέψη 29 της παρούσας απόφασης, ότι το άρθρο 32 της εν λόγω οδηγίας, καθόσον εισάγει εξαίρεση από το άρθρο 3, παράγραφος 2, όσον αφορά το δίκαιο που εφαρμόζεται στα αποτελέσματα των μέτρων εξυγίανσης επί εκκρεμών δικών, είναι κρίσιμο για την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο.

Επί της ουσίας

- 32 Λαμβανομένων υπόψη των προκαταρκτικών αυτών παρατηρήσεων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 2, και το άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της ασφάλειας δικαίου και του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντιτίθενται στο να αναγνωρίζονται χωρίς άλλη προϋπόθεση, σε δίκη επί της ουσίας η οποία εκκρεμεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος καταγωγής και αφορά στοιχείο του παθητικού του οποίου απεκδύθη το πιστωτικό ίδρυμα με ένα πρώτο μέτρο εξυγίανσης που ελήφθη στο τελευταίο αυτό κράτος, τα αποτελέσματα ενός δεύτερου μέτρου εξυγίανσης, με το οποίο αναμεταβιβάστηκε αναδρομικώς, με ισχύ από ημερομηνία προγενέστερη της έναρξης της δίκης, το εν λόγω στοιχείο του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος, όταν μια τέτοια αναγνώριση έχει ως αποτέλεσμα να στερηθεί αναδρομικώς την παθητική του νομιμοποίηση στην εκκρεμή δίκη το πιστωτικό ίδρυμα στο οποίο μεταβιβάστηκε το στοιχείο του παθητικού με το πρώτο μέτρο, με συνέπεια να αμφισβητούνται οι δικαστικές αποφάσεις που έχουν ήδη εκδοθεί υπέρ του ενάγοντος και που αποτελούν το αντικείμενο της ίδιας δίκης.
- 33 Επισημαίνεται συναφώς ότι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές της σκέψεις 4 και 16, η οδηγία 2001/24 βασιίζεται στις αρχές της ενότητας και της καθολικότητας και θέτει ως αρχή την αμοιβαία αναγνώριση των μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης, καθώς και των αποτελεσμάτων τους.
- 34 Πράγματι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, τα μέτρα εξυγίανσης εφαρμόζονται κατ' αρχήν σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους καταγωγής. Εξάλλου, προκύπτει, αφενός, από το δεύτερο εδάφιο της διάταξης αυτής ότι τα μέτρα εξυγίανσης παράγουν όλα τους τα αποτελέσματα σύμφωνα με το δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους σε ολόκληρη την Ένωση, χωρίς άλλες διατυπώσεις, καθώς και έναντι τρίτων στα άλλα κράτη μέλη, και αν ακόμη οι ισχύουσες διατάξεις του κράτους μέλους υποδοχής δεν προβλέπουν τέτοια μέτρα ή εξαρτούν την εφαρμογή τους από προϋποθέσεις οι οποίες δεν πληρούνται. Αφετέρου, κατά το τρίτο εδάφιο της εν λόγω διάταξης, τα μέτρα εξυγίανσης παράγουν τα αποτελέσματά τους σε ολόκληρη την Ένωση μόλις παράγουν τα αποτελέσματά τους στο κράτος μέλος καταγωγής. Επομένως, οι διατάξεις αυτές προβλέπουν ότι, κατ' αρχήν, η *lex concursus* διέπει τα μέτρα εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων και τα αποτελέσματά τους (απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2013, *LBI*, C-85/12, EU:C:2013:697, σκέψη 49).

- 35 Εντούτοις, όπως ρητώς προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 23 της οδηγίας 2001/24, τα αποτελέσματα αυτά μπορεί να συγκρούονται με τους συνήθως ισχύοντες κανόνες στα πλαίσια της οικονομικής και χρηματοδοτικής δραστηριότητας του πιστωτικού ιδρύματος και των υποκαταστημάτων του στα άλλα κράτη μέλη. Ως εκ τούτου, η παραπομπή στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους αποτελεί ενίοτε αναγκαίο μέσο μετριασμού της αρχής της εφαρμογής του δικαίου του κράτους μέλους καταγωγής.
- 36 Έτσι, κατ' εξαίρεση από την εφαρμογή της *lex concursus*, η οδηγία 2001/24 προβλέπει στο άρθρο 32 ότι τα αποτελέσματα των μέτρων εξυγίανσης επί εκκρεμούς δίκης με αντικείμενο πράγμα ή δικαίωμα των οποίων απεκδύθη το πιστωτικό ίδρυμα διέπονται αποκλειστικά από το δικαίο του κράτους μέλους στο οποίο υφίσταται η εκκρεμοδικία (πρβλ. απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2013, LBI, C-85/12, EU:C:2013:697, σκέψεις 51 και 52).
- 37 Κατ' αρχάς, από το γράμμα του εν λόγω άρθρου 32 προκύπτει ότι η εφαρμογή της προβλεπόμενης σε αυτό εξαίρεσης απαιτεί τη σωρευτική συνδρομή τριών προϋποθέσεων.
- 38 Πρώτον, πρέπει να πρόκειται για μέτρα εξυγίανσης κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας 2001/24, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, καθώς, όπως διαπιστώθηκε στη σκέψη 26 της παρούσας απόφασης, οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015 αποσκοπούν στη διατήρηση ή στην αποκατάσταση της οικονομικής κατάστασης πιστωτικού ιδρύματος.
- 39 Δεύτερον, πρέπει να υφίσταται εκκρεμής δίκη. Το Δικαστήριο έχει κρίνει συναφώς, στηριζόμενο στην αιτιολογική σκέψη 30 της οδηγίας 2001/24, ότι πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ των εκκρεμών δικών και των ατομικών πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης οι οποίες προκύπτουν από τις δίκες αυτές, καθώς και ότι ο όρος «εκκρεμής δίκη», κατά την έννοια του άρθρου 32 της οδηγίας, καλύπτει μόνον τις επί της ουσίας διαδικασίες (πρβλ. απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2013, LBI, C-85/12, EU:C:2013:697, σκέψεις 53 και 54).
- 40 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, αφενός, η επίμαχη στην κύρια δίκη ένδικη διαδικασία την οποία κίνησε η VR κατά της Novo Banco Ισπανίας, στο μέτρο που αφορά αγωγή για την αναγνώριση της ακυρότητας ή, επικουρικώς, για την καταγγελία της σύμβασης πώλησης μετοχών, πρέπει να θεωρηθεί ως διαδικασία επί της ουσίας. Αφετέρου, οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015 εκδόθηκαν μετά την κίνηση της δίκης από τη VR, στις 4 Φεβρουαρίου 2015, ενώπιον του Juzgado de Primera Instancia de Vitoria (πρωτοδικείου Vitoria) και, ως εκ τούτου, σε χρόνο κατά τον οποίον η διαδικασία αυτή ήταν ήδη εκκρεμής.
- 41 Τρίτον, η εκκρεμής δίκη πρέπει να έχει ως αντικείμενο «πράγμα ή δικαίωμα των οποίων απεκδύθη το πιστωτικό ίδρυμα». Συναφώς, μολονότι ορισμένες γλωσσικές αποδόσεις του άρθρου 32 της οδηγίας 2001/24 είναι διατυπωμένες κατά τρόπο που υποδηλώνει ότι η προϋπόθεση αυτή αφορά μόνον τα στοιχεία του ενεργητικού, σε άλλες γλώσσες η διάταξη αυτή έχει αποδοθεί ευρύτερα, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν η γενική εισαγγελέας στο σημείο 38 των προτάσεων της. Σε περίπτωση τέτοιων αποκλίσεων, η εν λόγω διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται βάσει της εν γένει οικονομίας της και του σκοπού που επιδιώκεται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί στοιχείο (πρβλ. απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2021, Hessischer Rundfunk, C-422/19 και C-423/19, EU:C:2021:63, σκέψη 65).
- 42 Όσον αφορά τον σκοπό του άρθρου 32 της οδηγίας 2001/24, από τις αιτιολογικές σκέψεις 23 και 30 αυτής προκύπτει ότι η εν λόγω διάταξη, ως αναγκαίο μέσο μετριασμού της αρχής της εφαρμογής του *lex concursus* από την οποία εισάγει εξαίρεση, αποσκοπεί στην υπαγωγή των αποτελεσμάτων που παράγουν τα μέτρα εξυγίανσης ή οι διαδικασίες εκκαθάρισης σε εκκρεμή

δίκη στη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο εκκρεμεί η δίκη, λαμβανομένου υπόψη ότι τα αποτελέσματα αυτά μπορεί να συγκρούονται με τους συνήθως ισχύοντες κανόνες στα πλαίσια της οικονομικής και χρηματοδοτικής δραστηριότητας του πιστωτικού ιδρύματος και των υποκαταστημάτων του στα άλλα κράτη μέλη. Δεν θα ήταν όμως συνεπές προς τον σκοπό αυτόν να αποκλειστούν από την εφαρμογή του τελευταίου αυτού δικαίου τα αποτελέσματα που παράγουν τα μέτρα εξυγίανσης επί εκκρεμούς δίκης, όταν η δίκη αυτή αφορά ενδεχόμενες υποχρεώσεις οι οποίες μεταβιβάστηκαν σε άλλη οντότητα μέσω των εν λόγω μέτρων εξυγίανσης.

- 43 Κατά συνέπεια, πρέπει να θεωρηθεί ότι το άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24 πρέπει να εφαρμόζεται σε εκκρεμή δίκη με αντικείμενο ένα ή περισσότερα περιουσιακά στοιχεία του πιστωτικού ιδρύματος, τόσο του ενεργητικού όσο και του παθητικού του, τα οποία αποτελούν αντικείμενο των ληφθέντων μέτρων εξυγίανσης (βλ. κατ' αναλογία απόφαση της 6ης Ιουνίου 2018, Tarragó da Silveira, C-250/17, EU:C:2018:398, σκέψη 25).
- 44 Εν προκειμένω, η εκκρεμής δίκη αφορά την ενδεχόμενη υποχρέωση που συνδέεται με τη σύναψη της σύμβασης πώλησης μετοχών, η οποία αποτελεί στοιχείο του παθητικού της περιουσίας της BES Ισπανίας το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο του μέτρου εξυγίανσης που έλαβε η Banco de Portugal τον Αύγουστο του 2014 και του οποίου απεκδύθη η BES Ισπανίας, κατά την έννοια του άρθρου 32 της οδηγίας 2001/24, δεδομένου ότι το μέτρο αυτό τροποποιήθηκε αναδρομικώς με τις αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015.
- 45 Υπό το πρίσμα των ως άνω στοιχείων, φαίνεται ότι οι τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις που θέτει το εν λόγω άρθρο 32 πληρούνται στη διαφορά της κύριας δίκης.
- 46 Δεύτερον, όσον αφορά την έκταση των αποτελεσμάτων των μέτρων εξυγίανσης που διέπονται από το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο εκκρεμεί η δίκη, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους διέπει όλα τα αποτελέσματα που μπορούν να έχουν τα μέτρα αυτά σε μια τέτοια δίκη, ανεξαρτήτως του αν είναι δικονομικά ή ουσιαστικά.
- 47 Πράγματι, αφενός, ούτε από το άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24 ούτε από την αιτιολογική σκέψη 30 αυτής προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης είχε την πρόθεση να περιορίσει την εφαρμογή της εξαίρεσης μόνον στα δικονομικά αποτελέσματα των μέτρων εξυγίανσης. Αφετέρου, η αιτιολογική σκέψη 23 της οδηγίας, η οποία, όπως προκύπτει από τη σκέψη 35 της παρούσας απόφασης, δικαιολογεί την παραπομπή στη νομοθεσία κράτους μέλους διαφορετικού από το κράτος μέλος καταγωγής, ως αναγκαίο μέσο μετριασμού της αρχής της εφαρμογής του δικαίου του κράτους μέλους καταγωγής, δεν περιορίζεται στη μνεία των δικονομικών αποτελεσμάτων, αλλά αναφέρει ότι τόσο αυτά όσο και τα ουσιαστικά αποτελέσματα των μέτρων εξυγίανσης μπορεί να συγκρούονται με τους συνήθως ισχύοντες κανόνες στα πλαίσια της οικονομικής και χρηματοδοτικής δραστηριότητας του πιστωτικού ιδρύματος και των υποκαταστημάτων του στα άλλα κράτη μέλη.
- 48 Κατά τα λοιπά, είναι σκόπιμη η διευκρίνιση ότι καθόσον, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 32 της οδηγίας 2001/24 και από την αιτιολογική σκέψη 30 αυτής, το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο εκκρεμεί η δίκη διέπει μόνον τα αποτελέσματα των μέτρων αυτών για τους σκοπούς της εν λόγω δίκης, η εφαρμογή του ίδιου άρθρου σε περιπτώσεις όπως αυτή της κύριας δίκης δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση το κύρος των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015 καθεαυτό.

- 49 Κατά συνέπεια, από το άρθρο 3, παράγραφος 2, και από το άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24 προκύπτει ότι τόσο τα δικονομικά όσο και τα ουσιαστικά αποτελέσματα μέτρου εξυγίανσης σε εκκρεμή δίκη επί της ουσίας είναι αποκλειστικά εκείνα που καθορίζονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο εκκρεμεί η δίκη.
- 50 Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται και υπό το πρίσμα της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου και του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη.
- 51 Συναφώς, όσον αφορά, πρώτον, την αρχή της ασφάλειας δικαίου, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η αρχή αυτή επιτάσσει, αφενός, να είναι οι κανόνες δικαίου σαφείς και ακριβείς και, αφετέρου, η εφαρμογή τους να μπορεί να προβλεφθεί από τους πολίτες, ιδίως όταν οι κανόνες αυτοί ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις. Ειδικότερα, η εν λόγω αρχή απαιτεί να παρέχει η κανονιστική ρύθμιση τη δυνατότητα στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν με ακρίβεια την έκταση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλει και να είναι σε θέση να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και να λαμβάνουν ως εκ τούτου τα μέτρα τους (απόφαση της 11ης Ιουλίου 2019, Agrenergy και Fusignano Due, C-180/18, C-286/18 και C-287/18, EU:C:2019:605, σκέψεις 29 και 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 52 Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου πρέπει να τηρείται με ιδιαίτερη αυστηρότητα όταν πρόκειται για διατάξεις που μπορούν να έχουν οικονομικές επιπτώσεις (απόφαση της 21ης Ιουνίου 2007, ROM-projecten, C-158/06, EU:C:2007:370, σκέψη 26 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 53 Εν προκειμένω, ακόμη και αν, κατά τον χρόνο που άσκησε την αγωγή της ενώπιον του Juzgado de Primera Instancia de Vitoria (πρωτοδικείο Vitoria) κατά της Novo Banco Ισπανίας, στις 4 Φεβρουαρίου 2015, η VR είχε στη διάθεσή της το σύνολο των αναγκαίων στοιχείων για να λάβει εν πλήρη γνώσει της υπόθεσης απόφαση σχετικά με την άσκηση τέτοιας αγωγής, καθώς και να προσδιορίσει με βεβαιότητα το πρόσωπο κατά του οποίου έπρεπε να στραφεί η αγωγή και, ειδικότερα, το γεγονός ότι το μέτρο της αναμεταβίβασης από τη Novo Banco στην BES της υποχρέωσης που συνδέεται με τη σύμβαση πώλησης μετοχών μπορούσε ακόμη να ληφθεί και να παραγάγει αναδρομικά αποτελέσματα, ακόμη και στην περίπτωση αυτή η VR δεν θα ήταν σε θέση, μετά την άσκηση της αγωγής, αλλά πριν την έκδοση οριστικής απόφασης επ' αυτής, να προβλέψει την πραγματοποίηση του ενδεχομένου αυτού και να λάβει συναφώς τα μέτρα της.
- 54 Επομένως, θα συνιστούσε παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου η αναγνώριση στη δίκη της υπό κρίση υπόθεσης των αποτελεσμάτων των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015, καθ' ό μέρος θα μπορούσε να θέσει υπό αμφισβήτηση τις δικαστικές αποφάσεις που έχουν ήδη εκδοθεί υπέρ της VR –οι οποίες εξακολουθούν να αποτελούν το αντικείμενο εκκρεμούς δίκης–, και να στερήσει αναδρομικώς την εναγομένη από την παθητική της νομιμοποίηση στην αγωγή που άσκησε η ενάγουσα.
- 55 Όσον αφορά, δεύτερον, την εκτίμηση μιας τέτοιας αναγνώρισης υπό το πρίσμα του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, το πρώτο εδάφιο του άρθρου αυτού ορίζει ότι κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο εν λόγω άρθρο.

- 56 Εξάλλου, το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη προβλέπει ότι επιτρέπεται η επιβολή περιορισμών στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται από αυτόν, υπό την προϋπόθεση, πρώτον, οι περιορισμοί αυτοί να προβλέπονται από τον νόμο, δεύτερον, να σέβονται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών και, τρίτον, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, να είναι αναγκαίοι και να ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων [πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *État luxembourgeois* (Δικαίωμα προσφυγής κατά αιτήματος παροχής πληροφοριών σε φορολογικά θέματα), C-245/19 και C-246/19, EU:C:2020:795, σκέψη 51].
- 57 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου την οποία εγγυάται το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη επιτάσσει, μεταξύ άλλων, να μπορεί ο ενδιαφερόμενος να υπερασπίζεται τα δικαιώματά του υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες και να αποφασίζει, έχοντας πλήρη γνώση όλων των στοιχείων, αν είναι σκόπιμο να προσφύγει στον αρμόδιο δικαστή με αγωγή στρεφόμενη κατά συγκεκριμένης οντότητας (πρβλ. απόφαση της 8ης Μαΐου 2019, *PI*, C-230/18, EU:C:2019:383, σκέψη 78 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 58 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι η αγωγή που άσκησε η VR ενώπιον των ισπανικών δικαστηρίων στηρίζεται, μεταξύ άλλων, σε δικαίωμα που εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, στο μέτρο που η ίδια προβάλλει το δικαίωμα να μην της αντιταχθεί, στο πλαίσιο της αγωγής αυτής, η αναγνώριση των αποτελεσμάτων των μέτρων εξυγίανσης, εάν αυτή παραβιάζει τις σχετικές διατάξεις της οδηγίας 2001/24.
- 59 Από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι τόσο κατά την άσκηση της αγωγής της VR κατά της Novo Banco Ισπανίας, στις 4 Φεβρουαρίου 2015, όσο και κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης της 15ης Οκτωβρίου 2015 από το *Juzgado de Primera Instancia de Vitoria* (πρωτοδικείο Vitoria), το οποίο δέχθηκε την εν λόγω αγωγή, οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015 δεν είχαν ακόμη εκδοθεί.
- 60 Κατά συνέπεια, προκύπτει ότι ορθώς η VR έστρεψε την αγωγή της κατά της Novo Banco Ισπανίας, η οποία ήταν τότε αυτή που μπορούσε να εναχθεί ενώπιον δικαστηρίου σε σχέση με την υποχρέωση από τη σύναψη της σύμβασης πώλησης μετοχών με τη VR. Πράγματι, η VR δεν μπορούσε τότε να ασκήσει αγωγή κατά της BES Ισπανίας, δεδομένου ότι, όπως διαπίστωσε το αιτούν δικαστήριο, η απόφαση του Αυγούστου 2014 είχε μεταβιβάσει την υποχρέωση αυτή από την BES στη Novo Banco.
- 61 Βεβαίως, η οδηγία 2001/24 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να τροποποιούν ακόμη και αναδρομικώς το νομικό καθεστώς που εφαρμόζουν στα μέτρα εξυγίανσης (πρβλ. απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2013, *LBI*, C-85/12, EU:C:2013:697, σκέψη 38).
- 62 Εντούτοις, στην προκειμένη περίπτωση, επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 26 και 29 της παρούσας απόφασης, οι αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015, οι οποίες τροποποίησαν αναδρομικώς την απόφαση του Αυγούστου 2014, και ειδικότερα τον καταλογισμό της ευθύνης που συνδέεται με τη σύναψη της σύμβασης πώλησης μετοχών με τη VR, εκδόθηκαν στο πλαίσιο εκκρεμούς δίκης, η οποία κινήθηκε προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη σχετικής υποχρέωσης. Ειδικότερα, οι αποφάσεις αυτές αποσκοπούν ακριβώς στο να καταστήσουν αλυσιτελή την απόφαση του *Juzgado de Primera Instancia de Vitoria* (πρωτοδικείου Vitoria) της 15ης Οκτωβρίου 2015, αμφισβητώντας την ερμηνεία της απόφασης του Αυγούστου 2014 στην οποία προέβη το εν λόγω δικαστήριο. Όπως προκύπτει δε από τη σκέψη 19 της παρούσας

απόφασης, παραπέμπουν ρητώς στην αγωγή που άσκησε η VR προκειμένου να αποδείξουν, αντιθέτως προς την απόφαση αυτή, ότι η υποχρέωση που μπορούσε να απορρέει από την αγωγή αυτή δεν είχε μεταβιβαστεί από την BES στη Novo Banco.

- 63 Η παραδοχή ότι μέτρα εξυγίανσης τα οποία έλαβε η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους καταγωγής, μετά την άσκηση τέτοιας αγωγής και την έκδοση της δικαστικής απόφασης, και τα οποία έχουν ως συνέπεια την αναδρομική τροποποίηση του νομικού πλαισίου που είναι κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς στο πλαίσιο της οποίας ασκήθηκε η αγωγή αυτή, ή ακόμη και, ευθέως, της νομικής κατάστασης που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς, μπορούν να οδηγήσουν το επιληφθέν δικαστήριο να απορρίψει την αγωγή, θα συνιστούσε περιορισμό του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής, κατά την έννοια του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, ακόμη και αν τα μέτρα αυτά δεν είναι καθεαυτά αντίθετα προς την οδηγία 2001/24, όπως υπενθυμίστηκε στη σκέψη 61 της παρούσας απόφασης.
- 64 Εξάλλου, το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν είχε ακόμη περατωθεί με οριστική απόφαση κατά τον χρόνο έκδοσης των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015, ούτε από το γεγονός, το οποίο υπογράμμισε η Πορτογαλική Κυβέρνηση με τις απαντήσεις της στις γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η VR είχε το δικαίωμα να προσβάλει τις αποφάσεις αυτές ενώπιον των πορτογαλικών δικαστηρίων εντός προθεσμίας τριών μηνών από της δημοσιεύσεώς τους στον ιστότοπο της Banco de Portugal.
- 65 Ως προς το τελευταίο αυτό ζήτημα, επισημαίνεται ότι η δυνατότητα άσκησης προσφυγής για την ακύρωση των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015 ενώπιον των πορτογαλικών δικαστηρίων δεν ασκεί επιρροή στο πλαίσιο αυτό, στο μέτρο που το επίμαχο εν προκειμένω ζήτημα αφορά την αποτελεσματικότητα της αγωγής που άσκησε η ίδια κατά της Novo Banco Ισπανίας ενώπιον των αρμόδιων ισπανικών δικαστηρίων.
- 66 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, και το άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της ασφάλειας δικαίου και του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στο να αναγνωρίζονται χωρίς άλλη προϋπόθεση, σε δίκη επί της ουσίας η οποία εκκρεμεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος καταγωγής και αφορά στοιχείο του παθητικού του οποίου απεκδύθη το πιστωτικό ίδρυμα με ένα πρώτο μέτρο εξυγίανσης που ελήφθη στο τελευταίο αυτό κράτος, τα αποτελέσματα ενός δεύτερου μέτρου εξυγίανσης, με το οποίο αναμεταβιβάστηκε αναδρομικώς, με ισχύ από ημερομηνία προγενέστερη της έναρξης της δίκης, το εν λόγω στοιχείο του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος, όταν μια τέτοια αναγνώριση έχει ως αποτέλεσμα να στερηθεί αναδρομικώς την παθητική του νομιμοποίηση στην εκκρεμή δίκη το πιστωτικό ίδρυμα στο οποίο είχε μεταβιβαστεί το στοιχείο του παθητικού με το πρώτο μέτρο, με συνέπεια να αμφισβητούνται οι δικαστικές αποφάσεις που έχουν ήδη εκδοθεί υπέρ του ενάγοντος και που αποτελούν το αντικείμενο της ίδιας δίκης.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 67 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 3, παράγραφος 2, και το άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 2001, για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της ασφάλειας δικαίου και του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στο να αναγνωρίζονται χωρίς άλλη προϋπόθεση, σε δίκη επί της ουσίας η οποία εκκρεμεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος καταγωγής και αφορά στοιχείο του παθητικού του οποίου απεκδύθη το πιστωτικό ίδρυμα με ένα πρώτο μέτρο εξυγίανσης που ελήφθη στο τελευταίο αυτό κράτος, τα αποτελέσματα ενός δεύτερου μέτρου εξυγίανσης, με το οποίο αναμεταβιβάστηκε αναδρομικώς, με ισχύ από ημερομηνία προγενέστερη της έναρξης της δίκης, το εν λόγω στοιχείο του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος, όταν μια τέτοια αναγνώριση έχει ως αποτέλεσμα να στερηθεί αναδρομικώς την παθητική του νομιμοποίηση στην εκκρεμή δίκη το πιστωτικό ίδρυμα στο οποίο είχε μεταβιβαστεί το στοιχείο του παθητικού με το πρώτο μέτρο, με συνέπεια να αμφισβητούνται οι δικαστικές αποφάσεις που έχουν ήδη εκδοθεί υπέρ του ενάγοντος και που αποτελούν το αντικείμενο της ίδιας δίκης.

(υπογραφές)